

Anatoly I. Andreev,

ENERGY SECURITY AS AN ELEMENT OF NATIONAL SECURITY

Anatoly I. Andreev

*University of Library Science and Information technologies
Institute for Scientific Research and Doctoral Studies*

Abstract: *Energy security is an element of economic security and is a prerequisite for the economic stability of the state. Economic security of the country itself is a foundation of national security and is essential for other types of security - military, political, environmental and technological.*

Keywords: *security, energy security, economic security, national security*

ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ КАТО ЕЛЕМЕНТ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ

Анатоли И. Андреев

*Университет по библиотекознание и информационни технологии
Институт за научни изследвания и обучение на докторанти
Гр. София, бул. "Цариградско шосе" N:119, e-mail:andreevanatoly@gmail.com*

Abstract: *Енергийната сигурност е елемент на икономическата сигурност и е предпоставка за икономическа стабилност на държавата. Икономическата сигурност на държавата, от своя страна е фундамент на националната сигурност и е определяща за другите видове сигурност - военна, политическа, екологична и технологична.*

Keywords: *сигурност, енергийна сигурност, икономическа сигурност, национална сигурност*

През последните десетилетия разбирането на понятието за сигурност значително се е променило. Това обстоятелство се е наложило поради факт на промяна на потребностите и изискванията на обществото към своята общност, идентичност националност, държава.

Основно място в това ново разбиране заема концепцията за „национална сигурност”, която, за разлика от остарялото, тясно разбиране за сигурността има за свой обект не само територията на дадена държава, а най-вече нейните граждани.

Националната сигурност се стреми върху осигуряване на спокоен, стабилен и сигурен живот на гражданите в тяхната страна и извън нея. Характеризира се с тясна свързаност с безопасността и съхранението на самата обществено-политическа система на дадена държава с други страни при осъществяване на националните цели, интереси, като по този начин влиза в между-държавни отношения, които може да способстват или да възпрепятстват изпълнението на целите. Установява се тясна връзка между националната сигурност и икономическата система на държавата. Съществен и неизменен компонент от националната сигурност е икономическата сигурност на държавата. Развитието на националното стопанство се определя като структуроопределящ елемент на икономическата сигурност на държавата. Ако икономическата система не се развива,

то рязко се ограничават възможностите за нейното "оцеляване", а така също и за отпор, съпротива и приспособимост към външните и вътрешните заплахи. Стопанство, в което няма динамика, не е в състояние да генерира икономическа сигурност и не може да се определи като икономически безопасно.

В основата на сигурността винаги са вградени като съставни компоненти признаването на особените национални икономически цели и интереси на всяка държава. Затова въпреки, че е назовавано „икономическа сигурност на държавата” понятието се отличава с многоаспектност по смисъл, съдържание и употреба [1].

Държавата разполага със съвкупност от ресурси – материални, човешки и валутно-финансови. В зависимост от международната обстановка и състоянието на националната икономическа система всяка страна изпитва потребност от задоволяване на недостига в различна степен. Всяка държава се нуждае от привличане на допълнително количество ресурси от други страни.

Необходимо е да се отбележи, че както вътрешните, така и външните измерения на икономическата сигурност на държавата са тясно свързани и зависими от качеството, системността и ефективността на управлението на националния стопански механизъм [2].

Икономическата сигурност на държавата, от своя страна е фундамент на националната сигурност и е определяща за другите видове сигурност - военна, политическа, енергийна, екологична и технологична [3].

Енергийната сигурност е елемент на икономическата сигурност и е предпоставка за икономическа стабилност на държавата.

Енергийната сигурност е една от сферите, които се превърнаха в приоритетни за Република България и Европейският съюз (ЕС) през последните години, особено като се има предвид намаляването на световните запаси на нефт и природен газ [7].

Но понятието енергийна сигурност не обхваща само сигурността на износа и доставките. Понятието на енергийната сигурност се е променило и разширило след първите големи енергийни шокове от 70те и началото на 90те години на XX век. Днес рисковете са различни, а начините за избягването им и разрешаването на проблемите стават все по-сложни. Следователно разбирането, обясняващо съдържанието на понятието енергийна сигурност от 70-те години на миналия век вече не е напълно приложимо. Някои от основните проблеми, даващи смисъл на понятието все още съществуват: регионални и социални напрежения и днес правят нестабилни дадени региони на добив на енергийни суровини [2].

От друга страна обаче глобалният тероризъм е заплаха за цялата система на доставки. През последните години политическите конфликти в Персийския залив, Нигерия и Венецуела също доведоха до проблеми с доставките. Ураганите в Мексиканския залив се отразиха на потребителските цени на бензина и на отоплението в САЩ. Нарасналото потребление в Китай също е на път да изправи страната пред енергийна криза и тя е принудена да преосмисли дефиницията си за енергийна сигурност и да потърси решение, надхвърлящо традиционната ѝ политика на самозадоволяване [4].

Енергийната сигурност не се изчерпва само с въпроса за нефта. Тежките аварии в електрическите мрежи в североизточните части на САЩ, а също така и в Европа и Москва от 2003 г. показаха колко уязвими са тези преносни мрежи. Високите цени на природния газ в САЩ свидетелстват за един зле балансиран пазар на газ, а газовата криза от началото на 2009 г. ясно показва, че потребителите в Европа не могат да се чувстват сигурни, докато газовият пазар е до голяма степен доминиран от една държава – Русия [4].

Терминът „енергийна сигурност” обвързва понятията енергетика, икономически растеж и политическа сила. Перспективата ни за това какво е енергийна сигурност зависи от позицията ни в „енергийната верига”. Потребителите и енергоемките индустрии желаят да им се доставя енергия на разумни цени и да не преживяват енергийни шокове. Големите страни-производителки на нефт или газ считат сигурността на доходите и на търсенето за основни теми при всяка дискусия по въпросите на енергийната сигурност. Нефтените и газовите компании, от друга страна, смятат, че достъпът до нови ресурси, стабилните инвестиционни режими и възможността за подобрене

и доразвиване на инфраструктурата са изключително важни аспекти на енергийната сигурност. Електрическите компании се притесняват за целостта и сигурността на цялата мрежа. Политиците се фокусират върху рисковете от преустановяване на доставките и върху сигурността на инфраструктурата, която може да е под заплаха от тероризъм, война или природни бедствия. Те също така трябва да предвидят количеството на стратегическите резерви, размера на излишъците и осигуряването на целостта и функционирането на инфраструктурата. По цялата „енергийна верига“ цените и диверсификацията на доставките са два от най-важните елементи на енергийната сигурност [5].

Въпреки тези различни измерения на енергийната сигурност, все пак сърцевината на проблема остава зависимостта на дадена страна от внос на енергийни ресурси. Оттук тръгват всички следващи от това проблеми, свързани с доставките, цените и сигурността на трасетата за пренос. Прекомерната зависимост от един източник на доставки може да направи дадена държава уязвима и да се стигне дотам, че доставките да бъдат използвани като „оръжие“ за постигане на политически или икономически цели от страната-производител.

За това енергийната зависимост е един от най-сериозните проблеми, които застрашават сигурността на Европа днес.

Според едно кратко определение за „енергийна сигурност“, това е способността да се осигурява енергия с цел задоволяване на търсенето, на цена, която запазва икономическия растеж. Фактът, че всички икономически дейности се нуждаят от енергийни ресурси прави енергийната сигурност важен елемент в енергийната политика на националните правителства. Друга дефиниция определя енергийната сигурност, като способност да се поддържа непрекъснатост на доставките в периоди на свръх търсене или на нарушаване на енергийните потоци и да се осигури задоволяване на бъдещото търсене чрез комбинация от собствени енергийни ресурси и благонадеждни доставки и транзит на вносна енергия.²⁷

Традиционните области на заплахи като доставката на енергийни суровини, все по-нарастващото търсене и потребление на енергия, геополитическите парадигми и пазарни условия са в основата на множество дискусии, свързани с това да се намери най-добрият вариант за националните икономики, осигуряващ необходимата им енергия за тяхното нормално функциониране [6].

Енергийната сигурност е съвкупност от взаимосвързани и влияещи си взаимно фактори като: сигурност и диверсификация на доставките, сигурност на инфраструктурата, икономически растеж, цени на енергийните ресурси, достъп до нови източници на ресурси, инвестиционни режими, сигурност на приходите, рискове от война и тероризъм, енергийния сектор като геополитическо оръжие, околна среда, социална политика. Дефинира се като състояние на сигурността на субекти на международното право срещу вътрешни и външни заплахи в енергийния сектор, насочено към осигуряване на ефективно, надеждно, еколого-съобразно енергоснабдяване с цел устойчиво развитие на международната общност.

Енергийната сигурност се поддържа от стратегическо планиране, с цел да се осигури разнообразие на горивата, на доставките от източника и ефективност, и гъвкавост в енергийния сектор. Определянето на заплахите за енергийната сигурност е трудно, защото това е широко понятие, обхващащо много аспекти, включително достъп до горива (на приемливи цени), сигурен транзит и преработка на горивото, както и защита на околната среда и ресурсите. Определянето на енергийната сигурност като понятие се усложнява от факта, че има различни виждания по този въпрос. За някои, това означава защита срещу политически предизвикани прекъсвания на доставките ("изключване на крановете") или технически проблеми, за други това е изправяне пред предизвикателствата на тероризма, за трети - това означава, справяне с проблемите на глобалното затопляне, чрез промяна на консумацията.²⁸

²⁷ Energy Supply Security and Geopolitics: A European Perspective, Energy Policy, 34, 2006; Read, 2006;

²⁸ Stern Jonathan, The Future of Russian Gas and Gazprom (Oxford, UK: Oxford University Press, 2005). Mitchell, J.V. Renewing Energy Security. London: RIIA, 2002 & Victor, D. G. & N. M. Victor, 'Axis of Oil?' Foreign Affairs, Vol.82. no.2, March/April 2003. Lovins, A.M. et al. Winning the Oil Endgame: Innovations for Profits, Jobs & Security. Snowmass: Rocky Mountain Institute, 2005.; Roberts, J. Energy as a Security Challenge for the EU, Paris: ISS, 2005 Forthcoming;

Терминът „енергийна сигурност“ може да бъде разделен на два взаимосвързани аспекта - геоложки и политически.

Първият аспект разглежда енергийната сигурност като дългосрочен практически, геоложки проблем, базиран върху устойчивостта на производството.

Има дебат между геолози и анализатори за бъдещето на световните резерви. В обсъждане на най-високо ниво (главно от геолози и инженери), се твърди, че светът е достигнал максималната продукция, която ще се задържи за известно време и след това ще започне да спада, а подобренията в технологията ще доведат до по-бързо изчерпване на резервоарите. Поради тази причина инвестициите в научно-изследователската и развойна дейност за улесняване на новите технологични скокове за достъп до повече петрол са по-малко.²⁹

Според други (особено икономисти), изгледите са по-оптимистични. Те изтъкват факта, че нивото на петрол в земята, макар и ограничено, не е фиксирано. Според тях подобренията в технологията, няма да доведат до по-бързо изчерпване на резервоарите. Доказателство за това е постоянно нарастващата крайна възвръщаема ресурсна база, защото е факт, че потреблението в световен мащаб се е увеличило.

Вторият аспект на енергийната сигурност е ясно рамкиран от самите страни членки на Европейския съюз чрез „Европейска стратегия за енергийна сигурност“⁴, съгласно която световните резерви са напълно достатъчни, за да отговорят на търсенето на петрол и природен газ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Енергийната сигурност е изключително актуална и популярна през последните години. Причината е – запасите от евтини енергоносители, върху които е базирано функционирането на съвременната икономика ще бъдат изчерпани. Безусловно, тези процеси ще окажат влияние върху живота на всеки от нас.

Европейският съюз, чрез инструментите на своята обща външна политика и политиката си за сигурност и отбрана⁵, следва да работи целенасочено за осигуряване на политическа стабилност и оттам сигурност на своите енергийни доставки.

Много скоро енергийната сигурност ще бъде синоним на национална и икономическа сигурност.

ЛИТЕРАТУРА

1. Рачев В., Милина В., Бахчеванов Г., Карамфилпов Г., Баев Й., Великова Л., Манев М., Бекярова Н., Воденичарски С., Мичев С. & Семерджиев Ц. (2005). *Национална и международна сигурност*. Сиела, 518 стр.
2. Слатински Н. (2004). *Национална сигурност - аспекти, анализи, алтернативи*. Българска книжарница, София, 248 стр.
3. Стефанов Г. (2005). *Теория на международната сигурност*. Сиела, София, 420 стр.
4. Попов Ю. (2016). *Идва ли краят на ерата на петрола?* Дневник https://www.dnevnik.bg/analizi/2016/01/22/2688115_idva_li_kraiat_na_erata_na_petrola/
5. Милина В. (2007). *Енергийната карта в геополитическата игра*. *Военен журнал*, 3.
6. www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1696&format=PDF

---

²⁹ Deffeyes, K. *Hubbert's Peak: The Impending World Oil Shortage*. Oxford: Princeton University Press, 2001. www.odac-info.org. 'Oil in Troubled Waters – A Survey of Oil', *The Economist*, 30th April, 2005; Mitchell; Davies, P. & P. Weston, 'Oil Resources: A Balanced Assessment', *The CEPMLP Online Journal*, Vol.6, No.15. 2000.;

⁴ www.europarl.europa.eu

7. Yergin D. (2006). Ensuring Energy Security. *Foreign Affairs*, 85, 2, 69. ⁱ